

OLIY TA'LIM DASTURLARINI XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHTIRISHNING DOLZARBLIGI

Jumaboyeva Fazilat Safarboyevna

*Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari markazi
mustaqil izlanuvchisi Jumaboyeva Fazilat Safarboyevna*

Fazilatjumaboyeva3@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22722366>

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'lim dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirishning nazariy asoslari, globallashuv sharoitidagi ahamiyati, zamonaviy yondashuvlar hamda milliy ta'lim tizimini takomillashtirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, xalqaro tajriba va milliy islohotlar kontekstida mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari yoritiladi.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, xalqaro standartlar, kredit-modul tizimi, akademik mobillik, kompetensiyaviy yondashuv, ta'lim sifati, globallashuv.

Актуальность адаптации программ высшего образования к международным стандартам

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические основы адаптации программ высшего образования к международным стандартам, их значение в контексте глобализации, современные подходы и роль в совершенствовании национальной системы образования. Также

освещаются существующие проблемы и пути их преодоления в контексте международного опыта и национальных реформ.

Ключевые слова: высшее образование, международные стандарты, кредитно-модульная система, академическая мобильность, компетентностный подход, качество образования, глобализация.

The relevance of adapting higher education programs to international standards

Abstract: This article analyzes the theoretical foundations of adapting higher education programs to international standards, their importance in the context of globalization, modern approaches, and their role in improving the national education system. It also highlights existing problems and ways to overcome them in the context of international experience and national reforms.

Keywords: higher education, international standards, credit-module system, academic mobility, competency-based approach, quality of education, globalization.

XXI asrda ta'lim tizimi jamiyat taraqqiyotining asosiy omiliga aylandi. Raqamli iqtisodiyot, ilm-

fan integratsiyasi va global mehnat bozorining shakllanishi oliy ta'lim muassasalari oldiga yangi vazifalarni qo'yimoqda. Endilikda universitet nafaqat bilim beruvchi maskan, balki innovatsiyalar yaratuvchi, ilmiy salohiyatni rivojlantiruvchi va xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'yuvchi markaz sifatida faoliyat yuritishi zarur. Shu nuqtai nazardan, oliy ta'lim dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirish masalasi strategik ahamiyat kasb etmoqda. Bu jarayon milliy ta'lim tizimini jahon ta'lim makoniga integratsiya qilish, diplomlarning o'zaro tan olinishi hamda mutaxassislarning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Xalqaro standartlar va ularning mazmun-mohiyati. Xalqaro standartlar deganda, oliy ta'lim sifatini ta'minlash, o'quv yuklamalarini muvofiqlashtirish, baholash tizimini uyg'unlashtirish va diplomlarning ekvivalentligini ta'minlashga qaratilgan umumiy mezonlar tushuniladi.

Yevropahududida oliy ta'limni uyg'unlashtirish jarayoni Bologna Process doirasida shakllangan. Mazkur jarayonning asosiy maqsadi yagona ta'lim makonini yaratish hamda talabalar va professor-o'qituvchilarning erkin harakatlanishini ta'minlashdan iborat. Shuningdek, European Higher Education Area oliy ta'lim sifatini kafolatlash va umumiy akademik talablarni belgilashda muhim platforma hisoblanadi. Kreditlarni o'zaro tan olish tizimi esa European Credit Transfer and Accumulation System orqali amalga oshiriladi. Ushbu mexanizmlar ta'lim jarayonining shaffofligi va taqqoslanishini ta'minlaydi.

Globallashtirish sharoitida moslashtirishning dolzarbligi. Globallashtirish ta'lim tizimini milliy

chegaralardan chiqarib, uni xalqaro maydonga olib chiqdi. Zamonaviy ish beruvchilar bitiruvchilardan nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ko'nikma, mustaqil fikrlash va moslashuvchanlikni talab qilmoqda.

Oliy ta'lim dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirish quyidagi omillar bilan dolzarb hisoblanadi:

1. Mehnatbozorining internatsionallashtirish Mutaxassislar xalqaro kompaniyalarda ishlashi uchun ularning diplomlari va malakasi tan olinishi zarur.

2. Akademik mobillikni kengaytirish Talabalarning xorijda o'qishi yoki stajirovka o'tashi kredit tizimi mos bo'lgan taqdirdagina samarali bo'ladi.

3. Ta'lim sifati va shaffoflik Xalqaro mezonlar asosida baholash tizimi ta'lim natijalarining aniq ko'rsatkichlar orqali o'lchanishini ta'minlaydi.

4. Ilmiy tadqiqotlar integratsiyasi Universitetlar o'rtasidagi ilmiy hamkorlik umumiy standartlar mavjud bo'lganda samaraliroq kechadi.

Kompetensiyaviy yondashuv va zamonaviy talablar. Hozirgi davrda oliy ta'lim dasturlarini ishlab chiqishda kompetensiyaviy yondashuv ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Bu yondashuv talabaning faqat bilim olishiga emas, balki uni amaliyotda qo'llay olish qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan.

Kompetensiyaviy model quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Kasbiy kompetensiyalar
- Ijtimoiy-kommunikativ ko'nikmalar
- Raqamli savodxonlik
- Tanqidiy va kreativ fikrlash

Xalqaro standartlar aynan natijaga

yo'naltirilgan ta'lim modelini qo'llab-quvvatlaydi.

O'zbekiston tajribasi va islohotlar. So'nggi yillarda O'zbekiston oliy ta'lim tizimida keng ko'lamli tarkibiy o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Kredit-modul tizimiga bosqichma-bosqich o'tish, xorijiy oliy ta'lim muassasalari bilan qo'shma dasturlarni yo'lga qo'yish va xalqaro reytinglarda ishtirok etish shular jumlasidandir.

Mazkur jarayonlar O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan muvofiqlashtirilmoqda. Xorijiy universitetlar filiallarining ochilishi ham milliy ta'lim tizimini global maydonga integratsiyalashuviga xizmat qilmoqda.

Mavjud muammolar. Moslashtirish jarayonida quyidagi muammolar kuzatilmoqda:

- O'quv dasturlarining an'anaviy mazmunga haddan tashqari bog'langanligi
- Professor-o'qituvchilarning xorijiy tajribasi yetarli emasligi
- Akademik mustaqillik darajasining pastligi
- Moddiy-texnik ta'minotning cheklanganligi

Bu omillar jarayon samaradorligini pasaytirishi mumkin.

Taklif va tavsiyalar. Muammolarni bartaraf etish maqsadida quyidagilar taklif etiladi:

1. O'quv dasturlarini xalqaro ekspertlar ishtirokida qayta ko'rib chiqish.
2. Professor-o'qituvchilar uchun xalqaro malaka oshirish dasturlarini kengaytirish.
3. Ta'lim jarayonini raqamlashtirish va ochiq ta'lim resurslarini joriy etish.
4. Xalqaro akkreditatsiya jarayonlarida faol ishtirok etish.
5. Universitetlarning akademik va moliyaviy mustaqilligini oshirish.

Ta'lim sifatini baholash va xalqaro reyting tizimlari. Oliy ta'lim dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirish jarayonida ta'lim sifatini baholash mexanizmlari muhim o'rin tutadi. Xalqaro amaliyotda universitetlar faoliyati nafaqat ichki nazorat, balki mustaqil akkreditatsiya va reyting tizimlari orqali ham baholanadi.

Bugungi kunda dunyoning yetakchi oliy ta'lim muassasalari turli xalqaro reytinglarda ishtirok etadi. Jumladan, QS World University Rankings, Times Higher Education hamda Academic Ranking of World Universities reytinglari universitetlarning ilmiy salohiyati, ta'lim sifati va xalqaro hamkorlik darajasini baholaydi.

Mazkur reytinglarda munosib o'rin egallash uchun o'quv dasturlarining xalqaro mezonlarga mosligi, ilmiy tadqiqotlar sifati, xorijiy talabalar ulushi va professor-o'qituvchilarning ilmiy faolligi muhim omil hisoblanadi. Shu bois ta'lim dasturlarini modernizatsiya qilish universitetlarning global nufuzini oshirishga xizmat qiladi.

Xalqaro akkreditatsiya tizimining ahamiyati. Xalqaro standartlarga moslashuvning muhim bosqichlaridan biri — ta'lim dasturlarini akkreditatsiyadan o'tkazishdir. Akkreditatsiya jarayoni o'quv dasturining mazmuni, metodikasi, baholash tizimi va moddiy bazasini kompleks tahlil qilishni nazarda tutadi.

Xalqaro akkreditatsiya:

- Ta'lim sifatini mustaqil baholash imkonini beradi;
 - Diplomlarning xalqaro miqyosda tan olinishini ta'minlaydi;
 - Talabalar ishonchini oshiradi;
 - Universitet imijini mustahkamlaydi.
- Akkreditatsiya jarayonida o'quv dasturining

natijaga yo'naltirilganligi, kompetensiyalar asosida tuzilganligi va zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan boyitilganligi muhim mezon hisoblanadi.

Raqamlashtirish va raqamli transformatsiya jarayoni

Zamonaviy oliy ta'lim tizimini xalqaro darajaga olib chiqishda raqamli texnologiyalar muhim rol o'ynaydi. Onlayn platformalar, masofaviy ta'lim, sun'iy intellekt asosidagi baholash tizimlari va elektron kutubxonalar ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanmoqda.

Raqamlashtirish quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- O'quv materiallariga keng va tezkor kirish;
- Individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish;
- Xalqaro hamkorlikni kengaytirish;
- O'quv jarayonini shaffof monitoring qilish.

Dunyoning ko'plab nufuzli universitetlari ochiq onlayn kurslar (MOOC) orqali global auditoriyani qamrab olmoqda. Bu tajriba milliy ta'lim tizimiga ham joriy etilishi muhimdir.

Oliy ta'lim va mehnat bozori integratsiyasi. Xalqaro standartlarga moslashtirilgan o'quv dasturlari mehnat bozori ehtiyojlariga mos bo'lishi zarur. Zamonaviy ish beruvchilar nazariy bilimdan tashqari amaliy ko'nikma, loyiha boshqaruvi, jamoada ishlash va innovatsion fikrlashni talab qilmoqda.

Shu sababli:

- Dual ta'lim elementlarini joriy etish;
- Ishlab chiqarish amaliyotini kengaytirish;
- Sanoat korxonalari bilan hamkorlikni mustahkamlash;
- Startup va innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash

muhim vazifalar sirasiga kiradi.

Ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasi bitiruvchilarning bandlik darajasini oshiradi hamda iqtisodiyot tarmoqlarining raqobatbardoshligini kuchaytiradi.

Akademik erkinlik va institutsional mustaqillik. Oliy ta'lim dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirish jarayoni universitetlarning akademik mustaqilligini ham talab qiladi. Akademik erkinlik o'quv dasturlarini mustaqil shakllantirish, ilmiy tadqiqot yo'nalishlarini belgilash va innovatsion metodlarni qo'llash imkonini beradi.

Institutsional mustaqillik quyidagilarni ta'minlaydi:

- Tezkor boshqaruv qarorlarini qabul qilish;
- Moliyaviy resurslardan samarali foydalanish;
- Xalqaro grant va loyihalarda faol ishtirok etish.

Bu omillar oliy ta'lim tizimining moslashuvchanligini oshiradi va global talablar bilan uyg'un rivojlanishiga zamin yaratadi.

Xalqaro hamkorlikning strategik yo'nalishlari

Oliy ta'limni modernizatsiya qilishda xalqaro hamkorlik muhim o'rin tutadi. Qo'shma ta'lim dasturlari, ikki diplomli dasturlar, ilmiy loyihalar va akademik almashinuv mexanizmlari ta'lim sifatini oshiradi.

Xususan:

- Qo'shma magistratura dasturlarini yaratish;
- Ilmiy markazlar bilan hamkorlikni kengaytirish;
- Professor-o'qituvchilar almashinuvini yo'lga qo'yish;

• Xorijiy ekspertlarni o'quv jarayoniga jalb etish

xalqaro integratsiyaning samarali shakllari hisoblanadi.

Oliy ta'lim dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirish murakkab, ammo zarur jarayondir. U ta'lim sifatini oshirish, ilmiy salohiyatni mustahkamlash, akademik mobillikni kengaytirish va bitiruvchilarning global mehnat bozoridagi

raqobatbardoshligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Zamonaviy sharoitda ta'lim tizimi milliy chegaralar doirasida emas, balki global hamkorlik va tajriba almashinuvi asosida rivojlanishi lozim.

Shu bois oliy ta'lim dasturlarini modernizatsiya qilish, raqamlashtirish va xalqaro akkreditatsiyadan o'tkazish kelajak taraqqiyotining muhim omili sifatida namoyon bo'lmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Bologna Process. Official documents and communiqués.
2. European Higher Education Area. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the EHEA (ESG).
3. European Credit Transfer and Accumulation System User's Guide.
4. UNESCO. Global Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education.
5. Organisation for Economic Co-operation and Development. Education at a Glance Reports.
6. QS World University Rankings. Methodology Report.
7. Times Higher Education. World University Rankings Methodology.
8. Academic Ranking of World Universities. Ranking Criteria and Indicators.
9. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. Oliy ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha me'yoriy hujjatlar.
10. O'zbekiston. Oliy ta'limni 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi.
11. Altbach P.G., Reisberg L., Rumbley L.E. Trends in Global Higher Education.
12. Knight J. Internationalization of Higher Education: Concepts and Frameworks